

Nr 3(72) 2018

ISSN 2544-7068

BEZPIECZNY BANK

BFG BANKOWY
FUNDUSZ
GWARANCYJNY

Nr 3(72) 2018

ISSN 2544-7068

BEZPIECZNY BANK

BANKOWY
FUNDUSZ
GWARANCYJNY

BEZPIECZNY BANK jest czasopismem wydawanym przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny od 1997 roku, poświęconym zagadnieniom stabilności systemu finansowego, ze szczególnym uwzględnieniem systemu bankowego.

KOMITET REDAKCYJNY

prof. Jan Szambelańczyk – redaktor naczelny
prof. Małgorzata Iwanicz-Drozdowska
prof. Ryszard Kokoszczyński
prof. Monika Marcinkowska
prof. Ewa Miklaszewska
prof. Krzysztof Opolski
dr Ewa Kulińska-Sadłocha
Ewa Teleżyńska – sekretarz redakcji

RADA PROGRAMOWO-NAUKOWA

Piotr Nowak – przewodniczący
prof. Paola Bongini
prof. Santiago Carbo-Valverde
prof. Dariusz Filar
prof. Eugeniusz Gatnar
prof. Andrzej Gospodarowicz
prof. Leszek Pawłowicz
Krzysztof Pietraszkiewicz
Zdzisław Sokal
prof. Rafał Sura

Artykuły publikowane w **BEZPIECZNYM BANKU** są recenzowane.
Za publikację naukową w **BEZPIECZNYM BANKU** Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego przyznał trzynaście punktów.
BEZPIECZNY BANK (online) ISSN 2544-7068
Wcześniejsze wydania **BEZPIECZNEGO BANKU** miały numer ISSN 1429-2939

REDAKCJA

Krystyna Kawerska

WYDAWCA

Bankowy Fundusz Gwarancyjny
ul. Ks. Ignacego Jana Skorupki 4
00-546 Warszawa

SEKRETARIAT REDAKCJI

Ewa Teleżyńska
Telefon: 22 583 08 78
e-mail: ewa.telezynska@bfg.pl

Informacje dotyczące wymogów formalnych i edytorskich dla autorów publikacji znajdują się na stronie: **www.bfg.pl**

Recenzje

.....

Wiesława Przybylska-Kapuścińska

Recenzja książki Ireny Pyki i Aleksandry Nocoń,
pt. *Bankowość centralna w globalnej gospodarce światowej*,
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach,
Katowice 2017, ss. 273

W polskim piśmiennictwie ekonomicznym na wiosnę 2018 r. pojawił się nowy podręcznik, poświęcony problematyce bankowości centralnej. Jego Autorkami są reprezentantki Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, zajmujące się m.in. zagadnieniami polityki pieniężnej. W recenzowanej pozycji położyły one nacisk na **bankowość centralną**, nadając swojej książce bardziej **instytucjonalny wymiar** w porównaniu z innymi, dostępnymi na rynku podręcznikami akademickimi, skupiającymi raczej rozważania na polityce pieniężnej. Silniejszy akcent na banku centralnym jako instytucji i jego roli w różnych możliwych płaszczyznach oddziaływania jest wyraźny w treści rozdziałów i w ich układzie. W wielu podręcznikach aspekt instytucjonalny banku centralnego potraktowany jest marginalnie, głównie dlatego, że wchodzi w mniejszym zakresie w treści programowe przedmiotu *Polityka pieniężna*, a rozwijany jest co najwyżej na przedmiotach specjalnościowych na kierunkach finansowych studiów ekonomicznych.

Recenzowany podręcznik nie pretenduje do roli monografii. Świadczą o tym – układ jego treści, język, podniesione zagadnienia, a nawet przyjazna uczącemu się długość rozdziałów; wszystkie te elementy wskazują jednoznacznie na docelową grupę czytelników. Dwuautorski zespół zapewnia spójność treści podręcznika i jednorodność języka. Efekt ten trudno jest uzyskać, przynajmniej bez znacznego nakładu pracy ze strony redaktora, przy podręcznikach wieloautorskich. Na rynku ukazało się wiele podręczników z obszaru finansów i ekonomii, będących nieudolną sklejką

poszczególnych rozdziałów. W przypadku tej pozycji problem ten nie występuje, co należy uznać za jego zaletę.

Na podkreślenie – wśród jego walorów – zasługuje wprowadzenie przez Autorki do podręcznika tematów nie objętych treścią innych pozycji, dostępnych w polskim piśmiennictwie. Do nich niewątpliwie należą – poruszenie kwestii ryzyka w działalności banku centralnego, zagadnień dotyczących polityki rezerw walutowych oraz kryptowalut i ich miejsca w systemie pieniężnym. Elementem podkreślającym zadania podręcznika są pytania kontrolne na końcu rozdziałów, co świadczy o nowoczesności jego rozwiązań, jednak pytania, zaproponowane przez Autorki, są dość odtwórcze i akcentują bardziej realizację efektów kształcenia z obszaru wiedzy niż zdobycie określonych umiejętności.

Pierwszym spostrzeżeniem przy lekturze tej książki jest dyskusyjne sformułowanie tytułu podręcznika, z racji użycia słów „globalna” i „światowa” – co jest niepotrzebnym powtórzeniem.

Inną budząca wątpliwości kwestią jest to, że nie do końca jasne jest, w jaki sposób Autorki rozpatrują kontekst **globalny** bankowości centralnej. Sformułowanie w *gospodarce globalnej* pojawia się w tekście w kilku miejscach, jednak po nim nie następuje oczekiwany ów globalny kontekst analizy¹. Tutaj wyjątkiem jest przedostatni rozdział (VIII), w którym ze względu na jego temat narzuca się kontekst międzynarodowy czy nawet globalny. Autorki faktycznie czynią go kanwą rozważań.

Autorki nie deklarują we wstępie, w jaki sposób zamierzają podejść do prezentacji treści: na ile chciałyby wzbogacać omawiany materiał przykładami zaczerpniętymi z wybranych (jakich?) gospodarek, a na ile chcą pozostawić przedstawiane treści na poziomie ogólnym. Na przykład w rozdziale pierwszym przedstawiają krótką genezę banków centralnych na świecie, ale już zadania banków centralnych omawiają na przykładach ESBC i NBP. Niekiedy analiza obejmuje również Fed, a niekiedy jako przykład służy sytuacja banku centralnego Chin. Nie wiadomo również, w którym momencie rozważania mają charakter ogólny, a kiedy dotyczą wybranego obszaru monetarnego.

Pomimo tych wstępnych uwag – struktura podręcznika jest interesująca, ponieważ podnosi on bogate i zróżnicowane płaszczyzny merytoryczne oddziaływania bankowości centralnej, zarówno od strony formalnej, operacyjnej i instytucjonalnej, tworząc swoiste kompendium wiedzy na temat najważniejszej instytucji monetarnej, jaką jest bank centralny. Autorki, decydując się na odejście od bardziej tradycyjnej konstrukcji układu książki, nie uniknęły jednak niekonsekwencji i powtórzeń. Przykładowo można wskazać, że definicja operacji warunkowych pojawia się trzy razy. Opis stopy referencyjnej nie jest ujęty w rozdziale o instrumentach. Kwestie stabilności finansowej są poszatkwane i prezentowane, nie bez powtórzeń, w dwóch miejscach. Podobnie jest z aspektami instytucjonalnymi w działaniach

¹ Przykładowo, w podręczniku *Polityka pieniężna*, A. Sławiński (red.), C.H. Beck, Warszawa 2011, ujęto rozdział pt. *Wpływ globalizacji na bankowość centralną* i przeanalizowano w nim m.in. jej wpływ na inflację i globalizację polityki pieniężnej i wpływ czynników globalnych na kursy walutowe.

współczesnych banków centralnych, co poruszane jest w rozdziale pierwszym, a potem w rozdziale trzecim.

Charakteryzując zawartość podręcznika – składa się on z dziewięciu rozdziałów o podobnej objętości. Rozdział pierwszy zawiera opis genezy i przesłanek zmian bankowości centralnej od początku jej powstania po czasy współczesne. Stanowi swoiste wprowadzenie do tytułowej problematyki książki, dając kanwę dla dalszych wywodów.

Rozdział drugim rozpoczyna się od charakterystyki sektora bankowego oraz funkcji i modeli systemów bankowych. Wydaje się, że treści te powinny być omawiane na innych przedmiotach, np. na finansach czy bankowości, a nie w tym podręczniku. Co więcej, analiza przypadku ESBC jest nieco przedwczesna, bo czytelnicy nie znają jeszcze pojęć, którymi operują Autorki. Miejsce poświęcone tym relatywnie prostym zagadnieniom można by wykorzystać na znacznie bardziej rozwiniętą prezentację roli banku centralnego w zapewnieniu stabilności finansowej i nadzorze makroostrożnościowym. Temat ten pojawia się niejako w formie zapowiedzi w tym miejscu, by powrócić w rozdziale piątym.

Rozdział trzeci jest istotnym rozdziałem podręcznika – choćby ze względu na zasygnalizowane przez Autorki spojrzenie instytucjonalne na bankowość centralną. Tymczasem aspekty jakościowe polityki pieniężnej zostały w nim potraktowane dość pobieżnie. Poświęcono im zaledwie 1–2 strony. Autorki zaprezentowały również różne ujęcia, np. niezależności czy przejrzystości, nie wyjaśniając relacji między ich klasyfikacjami czy wskazania czytelnikowi, które ujęcie jest najważniejsze. Wśród aspektów instytucjonalnych bankowości centralnej nie podjęły w tym fragmencie książki kwestii wiarygodności i odpowiedzialności. Byłaby też potrzeba ukazania wzajemnych uwarunkowań wszystkich tych aspektów instytucjonalnych, eksponując ich synergię. Brakuje w tym rozdziale kompleksowego ujęcia wszystkich płaszczyzn instytucjonalnych bankowości centralnej. Dość skrótowo potraktowano także interesujący wymiar standardowej komunikacji z rynkiem (**inny** niż *forward guidance*).

Rozdział czwarty opisuje zasady emisji i kontroli podaży pieniądza. Niejasne jest, dlaczego w nim opisano także funkcję kredytodawcy ostatniej instancji. Opis wypełnienia tej funkcji powinien raczej znaleźć się w części odnoszącej się do instrumentów polityki pieniężnej, ewentualnie – przy opisie funkcji banku banków. Charakter zasilania banków w kredyt ostatniej instancji ma bowiem charakter awaryjny. Tymczasem kreowanie podaży pieniądza jest stałym procesem związanym z codzienną działalnością depozytowo-kredytową banków, w tym finansowaniem tej działalności z kredytów zaciąganych w różnych formach (przede wszystkim OOR) w banku centralnym.

W rozdziale piątym dokonano opisu wielu strategii monetarnych, siłą rzeczy skrótowo. Warto byłoby zrezygnować z opisu strategii niewykorzystywanych. Brak natomiast **wyeksponowania** cechy ważnej i wykorzystywanej w czołowych bankach centralnych strategii BCI, choć nie jest ona dominująca globalnie, bo około 90 kra-

jów członkowskich MFW stosuje strategię opartą na kursie walutowym. Liczba krajów stosujących BCI zamknie się zapewne w liczbie 40. Charakteryzując eklektyzm strategii Fed (s. 125–126), warto byłoby wspomnieć o zmianach w strategii, jakie zaszły w 2012 roku, gdy wyznaczono kotwicę nominalną dla inflacji. Działanie to zbliżyło strategię Fed do BCI, choć, jak wskazuje się w literaturze – nie jest to wciąż pełna strategia BCI. Autorki wspominają o tym później. To jeden z przykładów sytuacji, gdy jeden temat poruszony jest w kilku miejscach.

Umieszczenie dwóch ostatnich podrozdziałów w rozdziale piątym budzi wątpliwości. Troska o stabilność finansową i rola w nadzorze makroostrożnościowym były już dyskutowane w rozdziale drugim. Z kolei opis organów nadzorczych z podrozdziału piątego częściowo powtarza zapisy rozdziału drugiego.

Rozdział szósty zawiera treści poświęcone instrumentom stosowanym współcześnie w polityce pieniężnej. Prezentuje on zarówno standardowe, jak i niestandardowe narzędzia banków centralnych, zastosowane w okresie ostatniego kryzysu finansowego. Charakterystyka wszystkich instrumentów spełnia walory dydaktyczne wskazując na ewolucję ich znaczenia poszczególnych w czasie. Jednocześnie przykłady wykorzystania ich w praktyce pogłębiają wiedzę odbiorców.

W treści tego rozdziału można by zasugerować pewne korekty dotyczące współcześnie najważniejszej funkcji rezerwy obowiązkowej – stabilizowania stóp na rynku międzybankowym. Mechanizmom jej działania nie poświęcono uwagi, podczas gdy zostały opisane funkcje rezerwy, nazwane przez Autorki *klasycznymi*. Ważne byłoby podkreślić, że o ile obniżenie stóp rezerwy obowiązkowej do zera uniemożliwia w zasadzie pełnienie funkcji *klasycznych*, to jak najbardziej umożliwi wypełnianie funkcji stabilizacji stóp na rynku międzybankowym (przy odpowiednio zaprojektowanych warunkach rozliczeń banków komercyjnych z bankiem centralnym).

Charakterystyka kredytu refinansowego powinna być uzupełniona komentarzem, że jest to rozwiązanie polskie (s. 150). Poprzednie informacje o instrumentach standardowych były bardziej ogólne, dlatego czytelnik może nie zdawać sobie sprawy, że Autorki przeszły do prezentacji rozwiązania charakterystycznego dla Polski. Brakuje informacji o tym, że instrument ten nie jest wykorzystywany.

Wśród celów polityki bilansowej wskazano głównie przywrócenie stabilności sektora bankowego (s. 176). Tymczasem polityka ta jest prowadzona również w kierunku wspierania wzrostu czy pobudzania oczekiwań podmiotów gospodarujących, co też wymaga wzmianki.

Treść rozdziału siódmego podejmuje tematykę polityki stóp procentowych. Wskazano w nim znaczenie stopy procentowej dla kształtowania przebiegu procesów w gospodarce realnej, ukazując jej wpływ na wzrost gospodarczy, inflację czy stabilność finansową. Scharakteryzowano stopy procentowe kontrolowane przez bank centralny, mechanizm stopy procentowej na rynku międzybankowym oraz przedstawiono uwagi o polityce stóp procentowych bliskich zera w wybranych bankach centralnych. Dość wątpliwa jest w tym miejscu rola podrozdziału o rezerwie obowiązkowej – zamiast znaleźć się w rozdziale dotyczącym instrumentów (rozdział VI).

Rozdział ósmy koncentruje się na polityce kursów walutowych we współczesnych bankach centralnych. Przedstawiono w nim założenia polityki kursów walutowych w kontekście odpowiedzialności banków centralnych za poziom kursu walutowego. Scharakteryzowano też wyznaczniki polityki kursowej w skali globalnej, rodzaje wykorzystywanych interwencji walutowych oraz modele kryzysów walutowych obserwowanych od końca lat 70. XX wieku.

Na marginesie tego rozdziału można wskazać pewne uwagi. Na s. 211 podręcznika jest błąd, ponieważ strefa euro od 2015 roku liczy 19 członków, a nie 18, jak wskazano w tekście. Z kolei unia walutowa i jednostronna dolaryzacja (lub euroizacja, o której też należało wspomnieć) są bardziej restrykcyjnymi reżimami niż izba walutowa w kontekście swobody prowadzenia polityki gospodarczej (s. 214). W opisie dolaryzacji brakuje informacji, że odbywa się to jednostronnie; inaczej kraj przyjmujący byłby częścią unii walutowej. Przy okazji omawiania polityki kursowej strefy euro (s. 222) warto wspomnieć, że jest to duża gospodarka otwarta – „dawca cen” (stóp procentowych) na światowych rynkach finansowych. Dlatego nie określa ona zasadniczo polityki kursowej wobec małych gospodarek otwartych (wyjątkiem są kraje – kandydaci do strefy).

Rozdział dziewiąty charakteryzuje politykę rezerw walutowych współczesnych banków centralnych. Przedstawia problemy związane, ich zarządzaniem i kosztami oraz korzyściami, wynikającymi z ich utrzymywania. Zawiera też opis rezerw walutowych w EBC i zarządzanie nimi w NBP.

Z uwag formalnych – w wielu miejscach brakuje źródeł pod materiałem ilustracyjnym; szczególnie ryzykowne jest to w podręczniku akademickim, bo grozi wyrobieniem nawyku niepodawania źródeł wśród studentów i nie jest w zgodzie z konwencją występującą w piśmiennictwie.

Podniesione uwagi nie obniżają oceny poziomu merytorycznego podręcznika i nie umniejszają wskazanych w recenzji zalet – tej bardzo aktualnej pozycji na polskim rynku piśmiennictwa ekonomicznego. Recenzowana książka zawiera bezsprzecznie walory syntetyzujące istniejący stan badań w obszarze rozważań o bankach centralnych i ich roli we współczesnej gospodarce. Szczególnie ważnym jej aspektem jest narracja treści eksponująca instytucjonalny wymiar bankowości centralnej oraz podjęcie kwestii nieanalizowanych dotąd szerzej w kontekście funkcjonowania banku centralnego, jak ryzyko, zarządzanie rezerwami czy problematyka kryptowalut. Jest ona także cennym materiałem dydaktycznym, napisanym jasnym, zrozumiałym językiem, bardzo przystępnym dla odbiorcy.

Przedkładany podręcznik rekomenduję szerokiemu gronu czytelników – praktykom gospodarczym z dziedziny finansów i bankowości, studentom kierunków finansowych i ekonomicznych oraz zainteresowanych współczesnymi problemami bankowości centralnej.